

R.S.I.94

Αναμνήσεις Γκίκα

Σημειώσεις του ζωγράφου ζωντανεύουν τα παιδικά του χρόνια στην Αθήνα του μεσοπολέμου

Νίκου Χατζηκυριάκου - Γκίκα: «Το χαλί όπου παίζαμε ήταν κόκκινο». Σελ. 172. Εκδόσεις: «Ικαρος».

Στις 26 Φεβρουαρίου του 1906, στην οδό Κοραή απέναντι από τη στοά του κινηματογράφου «Αστύ», γεννήθηκε ο Νικόλαος Χατζηκυριάκος - Γκίκας, στο σπίτι του παππού του Θεόδωρου. Αργότερα, το 1911 κατοικεί με τους γονείς και τη γιαγιά του, το γένος Αντωνοπούλου, στη γωνία των οδών Βουλής και Κολοκοτρώνη... Σ' αυτό ακριβώς το σπίτι καταγράφονται και οι πρώτες παιδικές αναμνήσεις του, όσες περιλαμβάνονται σε τούτο το αυτοβιογραφικό βιβλίο. Το χειρόγραφο είχε σταλεί από τον Ν.Χ.Γ. στο Διόνυση Φωτόπουλο με τη σημείωση: «Φίλε Διόνυση, σου στέλνω αυτές τις παιδικές μνήμες με την ελπίδα ότι μπορεί να σ' ενδιαφέρουν ακόμα και σαν σκηνογραφικές σημειώσεις...». Έτσι, οι σημειώσεις έφτασαν να γίνουν βιβλίο, προσφέροντας ένα μοναδικό δείγμα του αναγνωρισμένου συγγραφικού τάλαντου του Γκίκα, εφάμιλλου ίσως του ζωγραφικού του.

Η αφήγηση του μεγάλου ζωγράφου μοιάζει πραγματικά με παραμύθι. Περιγράφει το σπίτι όπου ζούσε με τον παππού και τη γιαγιά, τα παιχνίδια με τον εξάδελφο πάνω στο κόκκινο χαλί, τη διερεύνηση της σκοτεινής «σάλας», την πραγματική παράσταση που έδινε ο πατέρας ανασκαλεύοντας την περίφημη κασετίνα με προσωπικά ενθυμήματα, τα οποία, όμως, ως παιδί δεν είχε το δικαίωμα ν' αγγίξει... Επειτα, η πρώτη γνωριμία με το εξοχικό σπίτι, κι αργότερα η μετακόμιση εκεί. Το φόβο των πρώτων ημερών θα διαδεχτεί η ευφορία. Θα τον κερδίσουν οι ομορφιές της εξοχής, τα παιχνίδια με το σκύλο ή τα παιδιά της γειτονιάς που συχνά κατέληγαν σε καβγάδες, οι οποίοι πολύ τον στενοχωρούσαν. Οι καθημερινές συμπεριφορές των υπηρετών του μοιάζουν πιο ανθρώπινες από εκείνες των γονιών του και των φίλων τους...

Εκεί, ο μικρός Νίκος θα κάνει την πρώτη του γνωριμία με τον κόσμο, μέσω του γαλλικού Ατλанта που του χάρισαν ανήμερα στη γιορτή του. Η θέα της Στοκχόλμης θα τον ξετρελάνει... Περιγράφει ακόμη, πώς άρχισε να μαζεύει βιβλία από δώρα ή εξ αιτίας των μαθημάτων του που γίνονταν κατ' οίκον (ελληνικά, γερμανικά, γαλλικά και αγγλικά), τις επιρροές που ασκούσαν επάνω του αυτά τα βιβλία. Σ' αυτό το σπίτι άλλωστε θα νιώσει και τα πρώτα ερωτικά σκιρτήματα.

Επειτα από κάποιο χρονικό διάστημα η οικογένεια θα εγκαταλείψει το κτήμα και θα επιστρέψει οριστικά στην Αθήνα. Οι βόλτες δεν περιορίζονται μόνο στο Βασιλικό Κήπο, επεκτείνονται έως το Φάληρο, είτε με τη συνοδεία της Γερμανίδας δασκάλας είτε της γιαγιάς. Μεγαλύτερος πια, θαυμάζει την Αθήνα έτσι όπως έχει επηρεαστεί από τους Βαυαρούς κι εντυπωσιάζεται από τις μπυραρίες με τις βελουδίνες μισές κουρτίνες, τα στριφτά κρεμαστάρια στους τοίχους και τις λιθογραφίες που τις έκαναν να μοιάζουν με γερμανικές ταβέρνες. Κάνει τις πρώτες του συγκρίσεις: Μόνο τα καμπαρέ της Αθήνας είχαν κάποια γαλλική μορφή ή μάλλον προσπαθούσαν να μοιάσουν με τα παρισινά. Όμως, κι εκείνα, επειδή οι γυναίκες προέρ-

Ο Νίκος Χατζηκυριάκος - Γκίκας με τη γυναίκα του Μπάρμπαρα στα εγκαίνια της έκθεσής του στην γκαλερί του Αλέξανδρου Ιόλα, στο Παρίσι, το 1965.

ΤΟ ΧΑΛΙ ΟΠΟΥ ΠΑΙΖΑΜΕ ΗΤΑΝΕ ΚΟΚΚΙΝΟ

πό πίνακές του, μοναδικά απομεινάρια μιας Αθήνας που δεν υπάρχει πια.

Ανταλλαγή γραμμάτων

Ταυτόχρονα με το «Χαλί όπου παίζαμε ήταν κόκκινο» κυκλοφόρησαν από τον ίδιο εκδοτικό οίκο και τα «Γράμματα» Δημήτρη Πικιώνη Ν. Χατζηκυριάκου - Γκίκα, σε επιμέλεια Ν. Π. Παΐσιου. Πρόκειται για μια σειρά από γράμματα που αντήλλαξαν οι δύο άντρες στην περίοδο της μακρόχρονης φιλίας τους, καθώς κι ένα κείμενο του Γκίκα για τις «Πολυλαπλές γνώσεις του Πικιώνη». Οι Πικιώνης - Γκίκας δεν ήταν μόνο φίλοι: αλληλοεπηρεάστηκαν και στο έργο τους. Κι αυτό διαπιστώνεται από ένα απόσπασμα του Γκίκα: «Λίγοι από μας είναι εκείνοι που θα τολμήσουν να αρνηθούν ότι υπέστησαν κάποτε, τουλάχιστον, την επιρροή του ή που δεν τσουρουφλίστηκαν κάποτε από το σιωπηλό πυρ της καταδίκης του». Κι από την πλευρά του Πικιώνη: «...Κι η νεότερη γενιά, ο Γκίκας, ο Τσαρούχης, ο Εγγονόπουλος, ο Διαμαντόπουλος. Πόσο γόνιμα μαθήματα έβγαζες από την αντίθεση τούτη των πνευματικών χαρακτήρων που αντιπροσώπευε ο καθένας τους! Είλικρινά δεν ξέρω τι εγώ έδωσα σ' αυτούς. Μα έχω συνείδηση του τι οφείλω στον καθένα τους...». Μέσα από τα γράμματα των δύο ανδρών καταγράφονται οι απόψεις τους για την τέχνη, επιλύονται προβλήματα, γίνονται αναφορές σε πρόσωπα περί αυτήν. Γοητευτικές είναι οι περιγραφές του Γκίκα από τα ταξίδια του, όπως και οι απόψεις του γύρω από μεγάλους δασκάλους της ευρωπαϊκής τέχνης. Γράμματα που φωτίζουν γλώσσα όχι μόνο τους χαρακτήρες αλλά και την εποχή των δύο ανδρών, μοναδικά δείγματα φιλίας και καλλιτεχνικού ήθους.

χονταν κυρίως από την Αυστρία και την Ουγγαρία, γρήγορα έχαναν την έστω μικρή γαλλική επιρροή τους... Μέσα από τις παιδικές μνήμες του Χατζηκυριάκου - Γκίκα αναβιώνει η Αθήνα των πρώτων χρόνων του αιώνα και του μεσοπολέμου, την οποία σκιαγραφεί με τα πιο γοητευτικά χρώματα. Συχνά-πυκνά, μέσα από τα κείμενά του έρχονται στο νου εικόνες α-